

Козак М. М.
магістрантка групи змСАГ-11
факультет педагогіки і психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник:
Калаур С. М., д. п. н., проф.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї

Актуальність теми дослідження. Актуальною проблемою сучасного суспільства є насильство в сім'ї, оскільки має тенденцію до зростання. Її складність полягає ще й в тому, що значний відсоток постраждалих від насильства росли у неблагополучних сім'ях або відносилися до «дітей вулиці».

Останніми роками громадськість України все більше турбує проблема насильства в сім'ї як одного з найболючіших соціальних явищ. Щороку близько 10000 жінок в Україні страждають від домашнього насильства. Жінки у всьому світі потерпають від домашнього насильства більше, ніж від пограбувань та в автомобільних катастрофах, разом узятих [5].

Насильство в сім'ї – форма насильства найбільш прихована, часто не усвідомлена ані жертвами, ані представниками влади, ані суспільством. Однак саме насильство в сім'ї породжує цілу низку негативних суспільних явищ.

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини, де страждають усі соціальні групи, незалежно від національності, віку, сексуальної орієнтації, соціального і матеріального стану.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування проблеми насильства в сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Домашнє насильство полягає у дії або бездіяльності економічного, фізичного, сексуального або психологічного насильства, яке здійснюють у сім'ї, між співмешканцями, які проживали однією сім'єю, родичами, колишнім чи теперішнім подружжям, а також погрози вчинення таких дій.

За статистикою, яку оприлюднили під час голосування за Закон України «Про запобігання та протидію домашньому

ТНПУ MAGISTERIUM

насилъству», понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами насилъства у сім'ї або є їхніми вимушеними учасниками, а майже 70% жінок піддаються різним формам знуцань і приниженъ. Щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшується за останні три роки, помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених матерів у 6 разів схильніші до суїциду, а 50% – до зловживанъ наркотиками. Майже 100% матерів, які зазнали насилъства, народили хворих дітей – переважно з неврозами, заїканням, енурезами, церебральним паралічем, порушенням психіки [1].

Домашнє насилъство в Україні – причина 100 тисяч днів госпіталізації, 30 тисяч зверненъ до відділів травматології, 40 тисяч викликів лікарів. Водночас, лише 10% постраждалих звертаються за допомогою. Адже донині багато хто вважає такі стосунки «нормальними» [2].

Розрахунки, проведені Інститутом демографії і соціальних дослідженъ на замовлення Фонду народонаселення ООН, говорять про те, що щорічно 1,1 млн. українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, і більшість з них мовчать [5].

За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, 38% вбивств жінок у світі – справа рук їх партнерів. У деяких країнах ця цифра наближається до 70%. Одна з чотирьох жінок земної кулі упродовж усього життя страждає від сексуального насилъства [2].

7 січня 2018 р. набув чинності Закон України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насилъству». Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насилъству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насилъству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насилъства [7].

Науковці при дослідженні вказаної проблеми розрізняють такі типи насилъства в сім'ї:

– між подружжям (в більшості випадків зустрічається насилъство стосовно жінки, проте бувають і протилежні випадки).

– між батьками та неповнолітніми дітьми (насилъство може

ТНПУ MAGISTERIUM

відбуватися, як від сторони мами, так і батька).

– між дорослими дітьми і батьками (в більшості випадків насильство проявляється із сторони дорослих дітей, проте бувають і протилежні випадки). Досить часто бувають випадки, що діти, які виростили в атмосфері зневаги та насильства від батьків з роками можуть проявляти такі дії по відношенню до них. Також такі випадки трапляються, коли діти зростали в атмосфері вседозволеності.

– між дітьми в одній родині (така форма поведінки найчастіше трапляється у сім'ях, де відбувається насильство між дорослими членами сім'ї. Проявляється даний тип насильства, коли старші діти скоюють насильство над молодшими сестрами чи братами, або ж згуртовуються проти когось одного і проявляють до нього агресію).

– насильство між іншими членами сім'ї: невісткою та свекром або свекрухою, зятем і тещею або тестем тощо [4, с. 33].

Більшість дослідників, які працюють з проблемою насильства в сім'ї стверджують, що насильство має циклічний характер. Тобто це говорить про те, що насильство завжди повертається, але кожного разу стає жорстокішим та інтенсивнішим.

Першими ознаками насильства в сім'ї є приниження та образи жінки, заборона бачитися з родичами та друзями, побої дітей та жінки, заборона працювати, примушення до сексуальних стосунків. У більшості випадків під час насильства в сім'ї жінка перебуває у стресі, який поєднується із страхом перед чоловіком та переживанням, щоб про це ніхто не дізнався. Найчастіше жінки звинувачують себе та відчувають провину в тому, що сталося [3, с. 164-165].

Проблема насильства над жінками набула не лише всеукраїнських масштабів, але й стала актуальною по всьому світі. Довгий час жінки боялися про це говорити, не боролися за свої права, не відстоювали свою особисту цінність. На це вплинуло те, що з давніх часів чоловіки вважали себе сильнішими за жінок, погрожують, завдають немало психологічного, фізичного та статевого болю. У деяких сім'ях до насильства ставляться не як до насильства, а як до чогось буденного та звичного.

У практиці соціально-педагогічної роботи часто

ТНПУ MAGISTERIUM

використовують поняття «жорстоке ставлення щодо дитини», що включає фізичне насильство, інцест і сексуальне насильство, а також психологічно негативне звернення, що може мати на увазі, наприклад, ігнорування дитини або залучення до насильства між батьками чи іншими членами сім'ї [6, с. 48].

Постраждалою дитиною визнається не лише та, яка зазнала домашнього насильства, а й свідок (очевидець) такого насильства.

Незалежно від виду і характеру насильства у дітей можуть спостерігатися різні захворювання, що належать до психосоматичних: ожиріння чи, навпаки, різка втрата ваги, що обумовлено порушеннями апетиту. Під час емоційного (психічного) насильства нерідко бувають шкірні висипання, алергійна патологія, виразка шлунку. Часто в дітей розвиваються такі нервово-психічні захворювання, як нервові тіки, заїкання, енурез (нетримання сечі), енкопрез (нетримання калу), деякі діти повторно потрапляють у відділення невідкладної допомоги з приводу випадкових травм чи отруєнь [3, с. 161-169].

Діти, зазнавши жорстокого ставлення, також починають проявляти агресію, почуваються нещасливими, інколи намагаються пристосуватися до цієї ситуації. Переживши насильство, у дітей, знижується самооцінка, вони відчують труднощі у спілкуванні з однолітками, стають невпевненими та тривожними, погіршується поведінка та інколи можуть виникати суїцидальні думки. Тому захист від будь-якого виду жорстокості, запобігання та протидія насильству посідає соціально значущу позицію.

Висновок. Насильство в сім'ї або родині притаманне для багатьох держав, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах. За останні декілька років було зроблено серйозні кроки щодо протидії насильству. Зокрема: вдосконалення національного законодавства, прийняття національних програм і стратегій, проведення масштабних досліджень ситуації щодо насильства, розроблено і впроваджено в закладах освіти різні моделі профілактики насильства і реагування на його випадки, методичні посібники, інформаційні матеріали, навчання педагогічних працівників. У випадку проявів насильства варто

звернутися до районної державної адміністрації, відділу поліції, до виконавчих органів сільських та селищних рад, центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Якщо постраждали діти, то необхідно звернутися до служби у справах дітей.

Список використаних джерел:

1. Воронцова Т. В. Вчимося жити разом. *Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа)*. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9WcLXZwZVlJaFB-CS3c>. (дата звернення: 29.09.2020).
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>. (дата звернення: 25.09.2020).
3. Ігнатов О. М. Протидія загальнокримінальній насильницькій злочинності в Україні: монографія. Харків, 2013. С. 151-169.
4. Касьяненко Т. І., Швачко Ж. П. Насильству немає виправдання: *практ. посіб.* Суми, 2017. С. 33.
5. Колесник Л. А. 25 листопада – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства по відношенню до жінок. URL: <http://nvmk.org.ua/579-25-listopada-mizhnarodniy-den-borotbi-zalikvidaciyu-nasilstva-po-vidnoshennyu-do-zhinok.html>. (дата звернення: 25.09.2020).
6. Краснова О. В., Калашник О. А. Попередження домашнього насильства.: *Навчальний посібник для консультантів «Гарячих ліній»*. Київ, 2016. С. 90.
7. Насильство у сім'ї. Потрібна допомога? URL: <http://mankrda.gov.ua/socialnogumanitarna-sfera/molod-i-sport/novini-sportivnogo-zhittya-rajonu/nasilstvo-u-simi-potribna-dopomoga/>. (дата звернення: 25.09.2020).